

Enternasyonalist Komünist Birlik (EKB)

**“Prusya Kralı ve
Toplumsal Reform,
Bir Prusyalı”**

**Makalesine
Eleştirel Kenar
Notları...**

geocities.com/icgcikg/turkish

“Prusya Kralı ve Toplumsal Reform, Bir Prusyalı”

Makalesine Eleştirel Kenar Notları...

I. SUNUŞ

Marx’ın siyaset ve devlet eleştirilerini tek bir eserde toplamamış olması, Bernstein, Kautsky ve diğer revizyonistlerin bir devlet (“halkçı”, “özgür”, “demokratik”...) kuramı olduğunu iddia ettikleri “marksizm”i doğuran marifetlerini kolaylaştırmıştı.

Oysa Marx, 1842-44 arasında hegelcilik ve demokrasiden kopuşunun başlamasıyla birlikte, devlete karşı bir kitap yazmayı düşünüyordu. “İyi halk”ı “kötü devlet”in karşısına koyarak devletin yalnızca kuramsal bir eleştirisini yapan çağdaşlarından farklı olarak Marx, devletin temellerini üretimin toplumsal ilişkilerinde arar... bu da onu, kaçınılmaz olarak, politikanın eleştirisini ekonominin eleştirisinin mantıkî bir sonucu olarak kabul etmeye götürür. İşte bu yüzden, 1845’te Belçika’ya yerleşmesinden kısa bir süre önce, Marx Paris’te bir alman yayımcıyla “Ekonomi Politikin ve Politikanın Eleştirisi” başlığını taşıyacak olan iki ciltlik bir çalışmayı teslim etmeyi kabul ettiği sözleşmeyi imzalar. O anda, bu projeyi bütün hayatı boyunca geliştireceğini – ve tamamlanmamış olarak kalacağını – bir an olsun düşünmemişti muhtemelen.

Bu çalışma, 1843-44 yıllarında gerçekleştirdiği çalışmaların sürekliliğini sağlamalıydı : “Hegel’in Devlet Felsefesinin Eleştirisi”ni, ama özellikle şu çalışmaları “Yahudi Sorunu”, “Hegel’in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi”, “Prusya Kralı ve Toplumsal Reform, Bir Prusyalı’ Makalesine Eleştirel Kenar Notları” ve “Paris Elyazmaları” olarak tanınan çalışmalarını kastediyoruz. Bu değişik metinlerde, Marx’ın burjuva toplumun tümüyle olan kopuşu sağlamaştı. Diyalektik ilişkileri içinde devletin ve paranın eleştirisi, bu çalışmaların anahtarıydı. Paranın, ekonominin, devletin ve ücretli emeğin vs. canlı olumsuzlaması olarak proletarya, bu eleştirilerin etkin öznesine dönüştü. Diğer tezler, başka kopuşlar, burjuva toplumuyla arasında oluşan çatlağı tamamlar : felsefenin aşılması, politikanın ve iktisadın fiilî olumsuzlamasıyla çakışır, ama eleştiri silâhı, silâhların eleştirisinin yerini alamaz... böylece proleter toplumsal devrim, tarihî bir ihtiyaç olarak ortaya çıkar ; proletaryanın kendini özgürleştirilmesi, **insanın tümüyle özgürleşmesinin** temelidir artık.

Birkaç yıl sonra Marx, “sermaye”, “toprak mülkiyeti”, “ücretli emek” üzerine – giderek kısımlara, hatta ciltlere dönüşecek olan – “bölümler”den sonra, “devlet” üzerine de bir cilt tasarladığı çalışmasının yeni bir plânını yapar. Marx’ın bütün yaşamı boyunca sürdürdüğü yoğun militan yaşam, bu konuya düşündüğü gibi doğrudan yaklaşmasını ve diğer konulardan açıkça ayırt ederek incelenmesini engeller. Bazı kişilerin “Marx’ın devlet teorisi yoktur.”¹ veya «Marx politikanın eleştirisini yapmaz.» ya da daha kötüsü – bakuninci ve kautskici (daha sonra leninist-stalinist) efsaneyi ayakta tutabilmek için – sözümona «devlet hayranı» bir Marx’tan aptalca söz etmelerine, böylesi iddialara izin veren olgu budur. Burada sunduğumuz metnin ve daha önce sözünü ettiğimiz 1843-44 yıllarında yazdığı metinlerin de ötesinde, Marx’ın eserinde, bu konudaki iddiaların kofluğunu açıkça gösteren başka belirleyici belgeler de var... Maximilien Rubel’le birlikte sayarsak

:

- “Bakunin’in ‘Devlet ve Anarşi’ kitabına kenar notları” 1873
- “Alman İşçi Partisinin Gotha Programının Eleştirisi” 1875
- “Köylü Komünü ve Rusya’da Devrimci Perspektifler” (Vera Zasuliç’e cevap) 1881

M. Rubel açıklamasını şöyle sürdürür : “Bu üç belge, Marx’ın devlet üzerine yazmayı düşündüğü kitabın özünü oluşturur neredeyse.”²

Marx’ın burada sunduğumuz “Prusya Kralı ve Toplumsal Reform, Bir Prusyalı’ Makalesine Eleştirel Kenar Notları”nı yazmaya iten koşullara gelince... “Etcetera”³ tarafından «Giriş Notu»nda kaleme alınmış bu koşulların bir betimlemesini buluyor ve aynen aktarıyoruz...

«1843 yılının sonunda Marx Almanya’yı terk eder ve başka alman aydınlarıyla birlikte Paris’e yerleşir. Pline Le Jeune’ün “İstedığımızı düşünemediğimiz ve düşündüğümüzü söylediğimiz zamanların talihi, ne eşsiz bir talihmiş !” yorumunu hatırlatarak Marx’ı günlük liberal demokrat “La Gazette Rhénane”ın yöneticiliğinden istifaya iten Prusya hükümetinin sansüre ilişkin kararnamelelerinin ardından, 1842’nin ocak-şubat aylarında, yukardaki yorumla bitirdiği “Prusya sansürünün son mevzuatı üzerine notlar” başlığıyla kaleme aldığı makale, bir yıl sonra Arnold Ruge’ün yönettiği İsviçre’deki “Anecdotes”da yayımlanır.

Marx Paris’e varır varmaz, A. Ruge’le birlikte “var olan her şeyin acımasız eleştirisini gerçekleştirme”yi hedefleyen yeni bir dergi tasarlar. Söz konusu dergi, ilk ve tek sayısı Şubat 1844’te yayınlanan “Fransız-Alman Yıllığı”dır. Burada Marx’ın iki makalesi yayımlanır : “Yahudi Sorunu” ve “Hegel’in Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Giriş”. Marx bu ikinci makaleyi, 1843’ün bahar ve yazında başlatmış olduğu daha geniş bir çalışmanın “Giriş”i olarak tanımlıyordu. Bu dönem boyunca hegelci örneğin – aslında halisinden bir aldatmaca olduğunu dolambaçsız bir biçimde göstererek – eleştirel (daha o dönemde işçi davasına bağlılığından doğan bir eleştirelilik) gözden geçirme çalışmasını ele aldığı Kreuznach’a (bu aynı yılın Haziran ayında evlendiği eşi Jenny’nin konutu) çekilmişti. Bitmemiş Kreuznach elyazmaları çok sonra yayımlandı (1927’de) ; ama daha bu dönemde, devlet ve devletin sivil toplumla ilişkileri hakkındaki, meslek odaları ve bürokrasiye dair ya da mülkiyete ilişkin düşüncelerini buluruz bu elyazmalarında.

Bu dönemde Fransa, ileri bir burjuva uygarlığını ve devrimci geleneklerin ülkesini temsil ediyordu. Marx’ın Paris’te okuduğu kitaplar, Fransız Devrimi’nin incelenmesi ve Orta Çağ’dan bu yana bir dizi kesintisiz sınıf mücadelesi olarak Fransız toplumunun gelişimini açıklayan tarihî akım üzerinde yoğunlaşıyordu : Guizot ve Thierry gibi failer, notlarla dolu defterlerinde bu tarihî akımın örnekleri olarak zikrediliyorlardı. Sonunda toplumsal bir felsefeye ulaşan (kısmen Descartes, özellikle Locke) ve bütün 18. yüzyıl boyunca yönetici sınıflar karşısındaki Ansiklopediciler’in kanıtlarının kuramsal dayanağını oluşturacak olan materyalist felsefeyle de ilgileniyordu aynı zamanda.

Marx için, işçi hareketiyle temas öğreticidir. Daha Almanya’dan ayrılmasından önce ve felsefî alanı henüz terk etmeksizin, bir fikri gerçekleştirmek için onu haykırarak ilân etmenin yeterli olmadığını, ama bizzat gerçeğin kendini bir fikir olarak ortaya koyması gerektiğini göstermiştir ; kuramla kılıgıyı birleştirmek ihtiyacına olan bu inançladır ki, hareket halindeki bir kuramı, sosyalizm ve onunla yöndeş işçi hareketini keşfeder tam da.

Bu dönemde Proudhon’la – daha sonra Bakounine’in de katılacağı – görüşmelerde bulunuyordu

hâlâ ; Marx'ın "Hegel'in Hukuk Felsefesine Giriş"te yeniden ele aldığı "proletarya" ve "sınıf" terimlerinin daha o zamanlarda kullanıldığı bir gazete olan ve merkezî postülası işçilerin kurtuluşunun bizzat kendilerinin eseri olacağını ilân eden Flora Tristan'ın "İşçi Birliği"nin yayını da bu dönemdedir.

"Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Giriş" makalesi önemlidir, zira Marx orada proletaryayı insanlığın tümünün kurtarıcısı bir sınıf olarak gösterir ; ama birkaç ay sonra "Vorwärts"da yayımlanmış olan "Prusya Kralı ve Toplumsal Reform, Bir Prusyalı' Makalesine Eleştirel Kenar Notları" başlıklı çalışması, devrim kuramına katkısı bakımından daha da belirleyicidir.

"Vorwärts" 1844'ün başlarında Paris'te kurulmuş almanca sürekli bir yayındı. 1844'ün Mayıs ayından itibaren yeni müdürü Bernays, dergisinde, daha açık Prusya karşıtı bir eğilime hız verdi ve Heine, Herwegh, Bakounine, Wearth, Marx, Engels, Ruge gibi kişileri beraber çalışmaya çağırdı. Bu dergiye çok sayıda yazı veren Ruge, makalelerinden birinde "Bir Prusyalı" takma adını kullanır... Mehring'e göre makalesinin yazarlığını Marx'a yüklemek için [okuyucuda onun adını çağrıştırmak amacıyla] kullanmıştı bu takma adı. Söz konusu makalesinde Ruge, IV. Frederic Guillome'un, yoksullara yardım etmekle görevlendirilmiş yetkilileri, bu yardımı almanların bütününe hristiyan hayırseverliğine bırakmalarını emreden kararnamesini eleştiriyordu. Süreli bir yayın olan parisli "La Réforme", yorumunda, bu kararnameyi silezyalı dokumacıların isyanının ardından korkunun ve dinsel inançların etkisi altında alınmış bir önlem olarak sunuyor ve aynı zamanda söz konusu kararnamenin, aslında, Avrupa'nın kaçınamayacağı bir devrimin habercisi olduğunu iddia ediyordu.

Bu polemiğe bahane olan somut tarihî olgu, silezyalı dokumacıların ayaklanmasıydı. Almanya'nın bu bölgesi, tekstil fabrikalarında çalışan ve eve getirilen işlerle iş günlerinin uzadığını gören işçi yığınlarının yoğunlaştığı bir bölgeydi ; bu el emeğinin sınırsız sömürsü, sermayenin hızlı birikimi için gerçek bir zenginleşme kaynağını oluşturuyordu. Dokumacılar, yalnızca kendi durumlarını değil, ama imalâthane sahiplerininkini de kaygılı bir bilinçlilikle, bir şarkının yardımıyla ifade ediyorlardı :

*"Burada yoksulu ezen
Sefaletin kaynağısınız siz,
Kuru ekmeğini ağzından
Çekip alanlar da siz.*

(...)

*Ama paranız ve mallarınız
Günün birinde uçurecek
Yağmur yemiş kar gibi...
O zaman sizden kalacak olan ne ?*

4 Haziran'da polis, bir işverenin penceresi altında bu şarkıyı söyleyen bir dokumacıyı tutukladı. İşçilerin cevabı gecikmedi... aynı gün öğleden sonra, kızgın bir kalabalık sanayicilerin evlerini yağmaladı ve bütün muhasebe kayıtlarını imha ettiler. Ertesi gün üç bin dokumacı, komşu bir köye yollandı ve orada orduya karşı koyarak isyanı sürdürdüler. Kalabalığa ateş açılmasına, bunun ölümlere neden olmasına rağmen, ordu, taş ve sopalarla askerleri köyden kovmayı başaran dokumacıların öfkesini durduramadı. Dönemin hükümeti, isyanı ezerek sonuçlandıran üç piyade bölüğüyle bir topçu bataryası gönderdi asi dokumacıların üzerine. Sağ kalanlar, dağlara ve çevre ormanlara sığındılar.

Marx, burada sunulan makaleyle cevapladı Ruge'ü. Böylece işçi hareketinin değerlendirilmesinde ve yeni hegelcilikten kopuşunda bir adım daha atmış oldu. "Bilinç" kavramı aracılığıyla Marx, proletaryayla felsefeyi birleştirerek ve bunu devrimin etkin bir unsuruna dönüştürerek, etkin felsefe/ edilgin proletarya ayrımından kopar.»

Kavramsal problemler ve çeviri sorunları konusunda, okuyucunun, Marx'ın metninden sonra yer alan "Çeviriye İlişkin Açıklamalar" bölümüne başvurmasını salık veririz.

Açıklayıcı Notlar :

1

"Marx, asla toplumsal sınıflar üzerine bir teori kaleme almamış, ne de bu sınıfları tanımlamıştır." diye iddia eden şu veya bu geri zekâlıların bile var olduğunu söylemek gerekir.

2

Bu konuda Maximilien Rubel'in "Marx, Anarşizmin Kuramcısı" veya daha geniş olarak "Marx, Marksizmin Eleştirmeni" (Payot – 1974) isimli kitaplarına ya da "Marx'ın Görüşüyle Devlet" başlıklı broşürüne bakınız.

3

Etcetera tarafından yapılan bu girişi, Marx'ın söz konusu metnin yazıldığı koşullardaki kimi önemli olaylara yer verdiğini düşünerek buraya alıyoruz ; ama "felsefe", "bilinç" gibi temel kavramlarla, Marx tarafından eleştirilmiş ve yıkılmış diğer kavramları Etcetera'nın değerlendiriş biçimine tamamen karşıyız. Yani Marx, "felsefenin ve proletaryanın birleştirilmesi"ni (bkz. Etcetera'nın yukardaki "Giriş Notu"nun son paragrafı) asla yapmadığı gibi, bunu düşünmedi bile. Tam tersine, bilinç kavramının aksine, "Feuerbach Üzerine Tezler"de şunu söylüyordu :

«Filozoflar («... şu düşünce fukaraları !» diyordu «Alman İdeolojisi»nde) dünyayı yalnızca çeşitli biçimlerde **yorumlamışlardır** ; oysa sorun onu **değiştirmektir.**» (11. tez)

II. “Prusya Kralı ve Toplumsal Reform, Bir Prusyalı”

Makalesine Eleştirel Kenar Notları¹

K. Marx

“Vorwärts”ın 60. sayısında “**Bir Prusyalı**” imzasını taşıyan “Prusya Kralı ve Toplumsal Reform” başlıklı bir makale yer alıyor.²

Her şeyden önce bu sözde Prusyalı, Silezya işçi ayaklanması³ konusunda Prusya Kralı Hükümetinin verdiği buyruğun içeriğine ve Fransız gazetesi «La Réforme»un⁴ bu buyruğa ilişkin görüşüne başvuruyor. «La Réforme» diyor «Prusyalı», Hükümet’in verdiği emrin kaynağını Kral’ın «**dehşeti ve dinsel inancı**» olarak görüyor. Aynı gazete, burjuva topluma müjdelenen büyük reformların önsesizini bile buluyormuş söz konusu belgede. «Prusyalı», «La Réforme» yollu dersi şöyle sürdürür :

«Kral ve Alman toplumu, reformun⁵ önsesizine henüz ulaşmış değiller ; Silezya ve Bohemya ayaklanmaları bile onlarda bu düşünceyi uyandırmış değil. İmalâtçı bölgelerin **kısmî** sıkıntılarının genel bir düzen sorunu olduğunu, hatta daha da öte, bütün uygar dünyaya verilmiş bir zarar sorunu olduğunu Almanya gibi **politik olmayan** bir ülkeye anlatmak imkânsızdır. Almanlar için bu olay, yerel bir kıtlık veya sel felâketiyle aynı yapıdadır. İşte bu yüzden Kral, sorunu **yardımseverlikte bir eksiklik ve idarî yapıda bir zayıflık** olarak ele almakta. Bu yüzden ve de dokumacıların zayıf güçlerinin hakkından gelmek için az sayıda askerî birlik gerekmiş olduğundan, imalâthanelerin ve makinelerin imhası, Kral’da ve yetkililerde en ufak bir «**dehşet**» uyandırmaz ; üstelik Hükümet’e bu emri zorla kabul ettiren **dinsel inanç** değildir ; Hükümet’in bu emri, sunduğu yegâne çare – «hristiyan yüreğinin iyi duyguları» – önünde hiçbir zorluğa yer vermeyen bir öğretinin ve hristiyan siyaset biliminin çok ılımlı bir ifadesidir. Yoksulluk ve suç iki büyük dert ; onları kim tedavi edebilir ? Devlet ve yetkililer mi ? Hayır, ama bütün hristiyan kalplerinin birliği.»

“Prusyalı”nın Kral’ın “**dehşeti**”ni yadsımasının nedenlerinden biri, dokumacıların zayıf güçlerinin hakkından gelmekte az sayıda askerî birlik gerekmiş olmasıdır.

Bu sonuca göre, bol şampanya ve tepelene tostlardan oluşan liberal şöenlerin – Düsseldorf bayramını hatırlayalım –, Kral’ın hükümetinin bir emrini gerektirdiği bir ülkede ; bütün liberal burjuvazinin bir anayasaya ve basın özgürlüğüne olan arzusunu boğmak için **hiçbir** askere ihtiyaç duyulmamış bir ülkede ; edilgin itaatın gündemde olduğu bir ülkede, böylesi bir ülkede, silâhlı gücün zayıf dokumacılar karşı kullanılması mecburiyeti **bir olay**, özellikle de **korkunç** bir olay olmayacak mı ? Üstelik zayıf dokumacılar ilk karşılaşmadan galip çıkarlar ; askerî birliklerin sayılarının artırılması sonucu daha sonra bastırıldılar. Bastırmak için bir ordu gerektirmeyen bir işçi kitlesinin ayaklanması daha mı az tehlikelidir ? Kurnaz Prusyalı’mız, Silezya dokumacılarının isyanını İngiliz işçilerinin ayaklanmalarıyla karşılaştırsın... Silezyalı dokumacılar, ona, **güçlü** dokumacılar olarak görünecektir.

Toplumsal dertlere karşı politikanın sunulduğu genel yazanağın yardımıyla, dokumacıların ayaklanmasının Kral’da niçin özel bir “**dehşet**” uyandırmadığını açıklayacağız. Şimdilik şunu söylemek bizim için yeterli olacaktır : ayaklanma doğrudan Prusya Kralı’na yöneltilmemiş, ama burjuvaziye yöneltilmişti. Bir zadedân, mutlak hükümdar sıfatıyla Prusya Kralı, burjuvaziden

hoşlanmıyordu ; proletaryayla burjuvazi arasındaki gerilim ve ilişkilerindeki güçlükler, burjuvazinin uşaklığını ve güçsüzlüğünü arttırdığı zaman, Kral daha az korkacaktır. Ayrıca nasıl bir meşrutiyetçi, bir liberale bir komünistten daha fazla düşmansa, koyu bir katolik de koyu bir protestana bir tanrıtanımazdan daha fazla düşmandır. Tanrıtanımazla komünist, katolikle meşrutiyetçiye daha yakın olduğu için değil, tersine, tanrıtanımazla komünistin onlara protestan ve liberalden daha fazla yabancı olmaları yüzünden, zira tanrıtanımazla komünist onların dünyasının **dışında** hareket etmekte, yer almaktadır. Politikacı olarak Prusya Kralı, liberalizmde doğrudan karşıtı bulur. Proletarya için Kral ne kadar önemsizse, Kral için de proletaryanın muhalefeti o kadar önemsizdir. Proletaryanın kendisine yönelik sevimsiz soğuklukları, politik karşıtlıkları bastırmak ve bütün politik düşmanlıkları üzerine çekmek için, daha o günlerde kesin bir güce ulaşmış olması gerekiyordu. Nihayet açıktır ki, **ilginç ve önemli** şeylere göz koyan karakteri iyi bilinen Kral, topraklarında aynı anda bu **“ilginç” yoksullukla “büyük parlak geleceği”** bulmak ve günün adamı olarak dikkatleri üzerine çekmenin yeni bir fırsatını yakalamakla, hem şaşırılmış hem de büyülenmiş olmalıydı. Bu haberle, prusyalı ve kraliyet yoksulluğuna bundan böyle **“kendi malı olarak” sahip olduğunu** anlamamış olması ne büyük kıvançtı !

“Prusyalı”mız, kraliyet Hükümeti’nin verdiği emrin kaynağının “dinsel inanç” olduğunu reddettiğinde daha da mutsuzdur.

Niçin dinsel inanç, Hükümet’in bu emrinin kaynağı değildir ? Çünkü bu emir, “hristiyan siyaset sanatının çok ılımlı bir ifadesidir” ; çünkü bu emir, “sunduğu yegâne çare olan hristiyan yüreğinin iyi duyguları önünde hiçbir zorluğa yer vermeyen” bir öğretinin “çok ılımlı” bir ifadesidir.

Dinsel inanç, **hristiyan** siyaset sanatının kaynağı değil midir ? **Hristiyan yüreğinin** iyi duyguları içinde evrensel çözüme sahip olan bir öğreti, dinsel inanç üzerine temellenmiş değil midir ? Dinsel inancın çok ılımlı bu ifadesi, dinsel inancın bir ifadesi değil midir ? Üstelik iddia ediyorum ki, **“hristiyan yüreklerinin birliği”**nde **“büyük dertlerin şifası”**nı – devlete ve yetkililerine bu imkânı vermeyen bir şifa – arayan çok kendini beğenmiş, iyice **esrimiş** bir dinsel inançtır bu. “Prusyalı”nın itirafına göre, bütün kötülüğü hristiyan inanç eksikliğinde ve yetkilileri yegâne çareye, bu inançları kuvvetlendirmeye çağırmada gören iyice **esrik** bir dinsel inançtır bu. “Prusyalı”ya göre, Hükümet’in söz konusu emrinin hedefi işte bu **hristiyan inançtır**... Dinsel inanç sarhoş olduğunda, doğal olarak ılımlı olmadığı zaman, kendini biricik iyilik olarak düşünür. Kötülüğü gördüğü her yerde, bunu bizzat kendi yokluğuna atfeder, zira yegâne iyilik olarak iyiliği üretebilecek yalnızca odur. Yani dinsel inanç tarafından zorla kabul ettirilmiş olan Hükümet’in bu emri, uygun bir biçimde dinsel inancı zorla kabul ettirir. Bir ılımlı dinsel inanç siyasetçisi, “şaşkınlığı” içinde, hristiyan inançlara çağrıda bulunan sofu bir vaiz rolüne başvurmamalıydı.

Öyleyse “Prusyalı” Hükümet’in bu emrinin, her yerde onu dinsel inancın bir belirlemesi olarak tanıtırken, dinsel inancın bir belirlemesi olmadığını – “La Réforme” yollu – nasıl tanıtlıyor ? Toplumsal hareketlerin anlaşılmasını böylesine **mantıkdışı** bir kafadan umabilir miyiz? Şimdi de işçi hareketi ve genel olarak toplumsal reforma ilişkin **alman** toplumunun ilişkileri hakkındaki gevezeliklerini görelim.

“Prusyalı”nın ihmal ettiğini, **“alman toplumu”** ifadesi altında toplanmış farklı ulamları **görelim şimdi de** : hükümet, burjuvazi, basın ve nihayet bizzat işçiler. İşte söz konusu olan **farklı** yığınlar. “Prusyalı” bu yığından bir bütün yapar ve, o üstün görüşüyle, hepsini toptan yargılar. Ona göre **alman toplumu**, henüz kendi “reform”unun **önsezisine** ulaşmış değil.

Alman toplumunda niçin bu sezgi yok ?

«Almanya gibi **politik olmayan** bir ülkeye – diye cevaplar Prusyalı – imalâtçı bölgelerin **kısmî** sıkıntılarının **genel bir düzen sorunu** olduğunu anlatmak imkânsızdır. Almanlar için bu olay, **bölgesel** bir kıtlık veya sel felâketiyle aynı niteliktedir. İşte bu yüzden Kral, sorunu **yardımseverlikte bir eksiklik ve idarî yapıda bir zayıflık** olarak ele almakta.»

Yani “Prusyalı”mız, işçilerin sıkıntılarının **başsağğı edilmiş** bu kavranışını, Almanya’nın **politik olmayan** bir ülke olması **özelliğiyle** açıklıyor.

İngiltere’nin **politik** bir ülke olduğu kabul edilir. Ayrıca İngiltere’nin **yoksulluğun ülkesi** olduğu da kabul edilir ; bizzat bu terimin kendisi [pauperism : yoksulluk, sürekli yoksulluk, sürüp giden yoksulluk Ç.N.] ingilizce kökenlidir. Yani İngiltere’nin incelenmesi, **politik** bir ülkenin **yoksullukla ilişkisini** tanımanın en kesin aracı olacaktır. İngiltere’de işçilerin yoksulluğu **kısmî** değil, ama **geneldir** ; yalnızca sanayi bölgeleriyle sınırlı değil, tarımsal bölgelere de yayılır. Bu ülkede işçi hareketleri yeni doğmuyor. Yaklaşık bir yüzyıldır dönemsel olarak yeniden yeniden ortaya çıkarlar.

Peki **ingiliz** burjuvazisi ve de ona bağlı olan hükümet ve basın bu **sürekli yoksulluğu** nasıl kavıyorlar ?

İngiliz burjuvazisi sürüp giden yoksulluğun **politikanın bir hatası** olduğunu kabul ettiği ölçüde **Whig Tory’i**⁶ , **Tory de Whig’i** bu yoksulluğun nedeni olarak düşünür. Liberal’e göre bu sürekli yoksulluğun temel kaynağı, büyük toprak mülkiyeti ve tahıl ithalâtını engelleyen yürürlükteki yasalar. Muhafazakâr’a göreyse bütün kötülüğün kaynağı liberalizmdir, rekabettir, aşırı gelişmiş imalât sistemidir. Bu partilerden hiçbiri yoksulluğun kaynağını genel olarak politikada değil, ama daha ziyade, yalnızca muhalif partinin politikasında bulur. Ve ne biri ne de diğeri, bir an olsun toplumun reformunu düşünmez.

Sürekli yoksulluğun bu ingiliz kavranışının – ingiliz burjuvazisinin ve hükümetinin kavrayışından söz etmekteyiz hep – en net ifadesi, **ingiliz ekonomi politiğidir**, bir başka deyişle, İngiltere’nin iktisadî durumunun bilimsel yansıması.⁷

Güncel durumu bilen ve de burjuva toplumunun devinim ve gelişiminin bütünsel bir görüşüne sahip olması gereken en ünlü ingiliz iktisatçılarından, hem de en iyilerinden biri olan Mac Culloch, utanmaz Ricardo’nun bir tilmizi, halka açık bir dersinde ve alkışlar arasında **Bacon**’ın felsefe dediğini ekonomi politiğe yeniden uygulamaya cür’et etti :

«Gerçek ve bıkip usanmayan bir bilgelikle yargısını erteleyen, kademe kademe ilerleyen, incelemesinin gidişatını durduran dağlar gibi engelleri birbiri ardına aşan insan, zamanla, temiz havanın ve sükûnetin tadını çıkarttığımız, doğanın bütün güzelliği içinde görüldüğü ve de rahat ve kolay bir patikayı izleyerek oradan kılğının en son ayrıntılarına inebildiğimiz yere, bilimin zirvesine ulaşacaktır en sonunda.»

Bodrum katlarındaki ingiliz konutlarının çok berbat kokan atmosferinin **temiz, saf havası** ! İngiliz yoksullarının yırtık pırtık giysileri ; çalışma ve sefalet nedeniyle yıpranmış kadınların soluk ve pörsümüş tenleri ; iğrenç süprütülerde yatan çocuklar ; imalâthanelerin benzer mekanizması içinde aşırı çalışmanın ürettiği eciş bücüş, kavruk çocuklar... işte **doğanın büyük güzelliği** ! Ve kılğının çok **sevimli son ayrıntıları** : fuhuş, cinayet, darağacı !

Yoksulluğun tehlikesine iyice inanmış ingiliz burjuvazisinin belirli bir kesimi bile, bu tehlike gibi onu önlemenin araçlarını da, yalnızca **özel** bir biçimde değil, ama, lâfi dolandırmadan söylersek, **çocukça** ve **aptalca** kavıyorlar.

Örneğin «Recent Measures For the Promotion of Education in England» (İngiltere’de Eğitimin Seviyesini Yükseltmesi İçin Yeni Tedbirler) isimli broşüründe Doktor Kay’ın her şeyi **ihmal edilmiş eğitime** bağlaması böyledir. Tahmin edin niçin ! Özellikle bir işçi, eğitimi olmadığından, onu zorunlu olarak yoksulluğa mahkûm eden «**ticaretin doğal kanunları**»nı anlayamıyor. Bunun için ayaklanıyor. Bu, da «ingiliz imalât sektörünün ve ingiliz ticaretinin **gelişmesini, gönencini rahatsız edebilir** ; iş adamlarının karşılıklı güvenini sarsabilir ; siyasî ve toplumsal kurumların **istikrarını azaltabilir.**»

Sürekli yoksulluk ve İngiltere’deki bu ulusal salgın konusunda ingiliz burjuvazisi ve basın büyük düşüncesizliği işte bu.

Varsayalım ki «Prusyalı»mız tarafından **alman** toplumuna yöneltilen suçlamalar doğru olsun. Neden, Almanya’nın politik olmayan devletinde mi bulunmakta ? Ama eğer Almanya’nın **politik olmayan** burjuvazisi, kısmî bir sıkıntının genel anlamının kavrayışına ulaşamıyorsa, buna karşılık İngiltere’nin **politik** burjuvazisi de zaman içinde dönemsel ortaya çıkışları, mekânsal ölçülerde genişlemesi ve onu ortadan kaldırmak amacıyla yapılan bütün girişimlerin başarısızlığıyla evrensel önemini göstermiş olan evrensel bir sıkıntının genel anlamını tanımazlıktan gelmeyi iyi biliyor.

Prusya Kralı’nın yoksulluğun nedenini **yardımseverlikte bir eksiklik ve idarî yapıda bir zayıflık** olarak görmesi ve de yoksulluğun çarelerini **yardımseverlik ve idarî önlemler** içinde araması olgusunu, «Prusyalı» hâlâ Almanya’nın **politik olmayan** devletine bağlıyor.

Olayı bu biçimde görmek Prusya Kralı’na mı özgü ? Sürüp giden yoksulluğa karşı büyük bir savaşımdan söz edilebilecek tek ülke olan İngiltere’ye şöyle hızlı bir göz atalım...

Bugünün İngiltere’inde halen yürürlükte olan kamusal yardım mevzuatı, Elizabeth hükümdarlığı döneminin 43. kararından kalmadır.⁸ Bu mevzuatın araçları nelerden oluşur ? Bucaklar için yoksun işçilerine yardım etme mecburiyetinden ; yoksullar için vergilerden ; yasal yardımseverlikten. Bu mevzuat – idarî yolla yardımseverlik –, iki yüz yıl sürdü. Acılı ve uzun tecrübelerden sonra, Parlâmento’nun 1834’deki yasa değişikliği tasarısında hangi görüş açısını buluyoruz ?

Parlâmento, yoksulluğun akıl almaz artışının «bir idarî yetersizlik»ten ileri geldiğini açıklamakla işe başlar.

Böylece yoksullar vergisinin idarî yapısı, ilgili bucakların memurlarına kadar yeniden oluşturulur. Bir tek idarî yapıya sahip yirmi bucaktan oluşan **Birlikler** oluşturulur. Vergi mükellefleri tarafından belirlenen bir memurlar kurulu (board of guardians), belirlenmiş bir günde Birlik’in merkezinde toplanır ve yardımların tahsisatına karar verir. Bu kurullar, hükümetin yetkili temsilcileri tarafından yönlendirilir ve kontrol edilirler : Sommerset-Hause Merkezî Komisyonu (bir fransızın⁹ taktığı adla, **Yoksullar Bakanlığı**). Bu komisyonun yönettiği sermaye, hemen hemen Fransa’nın savaş bütçesi kadar önemli miktarlara ulaşır. Yerel idarelerin sayısı 500’e yaklaşır ve herbiri en az on iki memur istihdam eder.

İngiliz Parlâmentosu, salt idarî yapının **biçimsel** yeniden oluşturulmasıyla yetinmemiştir.

Onun bulduğu, keşfettiği ingiliz yoksulluğunun başlıca kaynağı, **yoksullar üzerine olan yasadadır**, yasanın kendisidir. Parlâmento’ya göre, toplumsal bir derde karşı yasal çare, yani yardımseverlik, toplumsal derdi daha da kamçılıyordu. **Genel olarak** yoksulluğa gelince, **Malthus**’ün kuramına göre, doğanın **ezeli bir yasa**sı olmalı :

«Nüfus habire geçim araçları sınırını aşmaya eğilimli olduğundan, yardımseverlik halisinden bir çılgınlıktır, resmî olarak sefaletin özendirilmesidir. Devletin bütün yapabileceği, sefaleti kendi kaderine terk etmek ve olsa olsa sefillerin ölümünü kolaylaştırmaktır.»

İngiliz Parlamentosu da, yoksulluk bir mutsuzluk olarak önlenemeyen, ama tersine cezalandırılması gereken, **kabahati bizzat işçilere düşen sefalettir** görüşüyle bu insansever kuramı tamamladı.

Yönetim tarzı yoksulların **gözünü korkutan** ve açlıktan ölmek için bile olsa sığınmak istemedikleri Workhause'lar, Çalışma Evleri, böyle doğdu. Bu Çalışma Evleri'nde yardımseverlik, merhametine seslenen yoksullardan burjuvazinin almaya can attığı **öçle** ustaca birleştirildi.

Yani İngiltere, **yardımseverlik ve idarî tedbirlerle**, önce sürekli yoksulluğu yok etmeye çalıştı. Daha sonra fark etti ki, yoksulluğun durmadan ilerlemesi **modern** sanayinin zorunlu bir sonucu değil, ama daha ziyade **yoksullar üzerine yasanın** sonucuydu. İngiltere, genel yoksulluğu yalnızca İngiliz mevzuatının bir **özelliği** olarak anlamış, kavramıştı. Daha önce **yardımseverlikte bir yetersizliğe** yüklenen, bu defa **yardımseverlikte bir aşırılığa** mal edildi. Kısaca yoksulluk, yoksulların bir hatası olarak kabul edildi ve bu sıfatla cezalandırıldı.

Politik İngiltere'nin sürüp giden yoksulluktan çıkarttığı genel önem şununla sınırlanır : gelişimi boyunca ve idarî tedbirlere rağmen yoksulluk, bir ulusal kurum olarak ortaya çıktı ; böylece durmadan daha fazla yayılan, pek çok kola ayrılmış bir idarî yapının konusu oldu ; görevi artık yoksulluğu engellemek olmayan, ama sıkıdüzene sokmak ve sonsuza dek sürdürmek olan bir idarî yapı. Bu yapı, olumlu araçlarla sürekli yoksulluğun kaynağını kurutmaktan vazgeçti ; resmî ülkesinde fişkirircasına ortaya çıktığı her defasında, bir polis şefkatiyle, ona yeni bir ölüm yatağı kazmakla yetindi. İdarî ve yardımseverlik önlemlerinin ötesine gitmek şöyle dursun, İngiliz devleti çok beride kaldı. Devlet artık, kendini yakalanmaya ve hapsedilmeye bırakacak kadar umutsuz olan yoksulluğun bu türünü yönetiyor yalnızca.

Yani buraya kadar «Prusyalı», Prusya Kralı'nın gidişatı hakkında bize hiç de **özel bir şey** açıklamış değil. Peki niçin bu büyük insan, az rastlanır bir saflıkla, «Prusya Kralı, **bütün terk edilmiş çocukların eğitimi için gerekli emri niye hemen vermiyor ?**» diye haykırarak soruyor ? Niçin önce yetkililere başvuruyor ve de onların plân ve önerilerini bekliyor ?

Bu olayda, bütün diğer davranışlarında olduğu gibi, Prusya Kralı'nın hiçbir özgünlük göstermediğini ve hatta bir devlet başkanının tutabileceği biricik yolu izlediğini öğreneceği andan itibaren, o pek kurnaz «Prusyalı» artık kaygı duymayacaktır. Napolyon, bir darbede dilenciliği ortadan kaldırmak istedi. Bütün Fransa'da **dilenciliğin kökünü kazımaya** yönelik plânlar hazırlamaları için yetkilileri görevlendirdi. Tasarı gecikti. Napolyon sabrını kaybetti. İç İşleri Bakanı'na, Cretet'ye yazarak **bir ay** içinde dilenciliği ortadan kaldırmasını resmen emretti. Bu mektubunda şöyle diyordu :

«Gelecek kuşaklara anılarımızı salık verecek izler bırakmaksızın şu ölümlü dünyadan geçip gitmemeliyiz. Bilgi edinmek için benden üç-dört ay daha istemeyin. Genç ve yeni görevliler, becerikli valiler, iyi yetişmiş fen işleri mühendisleri var emrinizde ; onları harekete geçirin, alışılmış bürokratik işlerde uyuyup kalmayın.»

Birkaç ay içinde her şey yapılmıştı. Dilenciliği yasaklayan yasa, 5 Temmuz 1808'de yayımlandı. Dilencilik nasıl yasaklanacaktı ? Bir **ceza mahkemesinden** geçirildikten sonra, yoksulun içine tıklacağı ve çok çabuk ceza evleri kurumlarına dönüşmüş olan **dilenci nezarethanelerinin**

yaratılmasıyla. Yine de Bay Noailles du Gard, yasama meclisi üyesi, şöyle bağırdı :

«Fakir fukaraya bir sığınak ve yoksula yiyecek sağlayan kahramana ebedî minnettarlıklarımı sunarım. Ne çocuklar artık terk edilecekler, ne fakir aileler artık geçim imkânlarından yoksun kalacaklar, ne de işçiler cesaret ve meşguliyetten yoksun olacaklar. **Sokaklarda, sakatların iğrenç ve sefaletin utandırıcı görüntüleriyle artık adımlarımız durdurulmuş olmayacaklar.**»¹⁰

Şu son hayasız cümle, bu övgünün tek gerçeği.

Napolyon genç memurlarının, valilerinin, mühendislerinin dirayetine başvurduğuna göre, niçin Prusya Kralı da kendi yetkililerine başvurmasın ?

Napolyon, dilencililiğin **hemen** ortadan kaldırılmasını niçin emretmedi ? «Prusyalı»nın sorusu da aynı tarzda : «Prusya Kralı, bütün terk edilmiş çocukların eğitimi için gerekli emri niye hemen vermiyor ?» «Prusyalı», Kral'ın emretmek zorunda olduğu şeyi biliyor mu ? **Proletaryanın yok edilmesinden** başka bir şey değil. Çocukları eğitmek için onları **beslemek** ve **ekmek parası için çalışmaktan** muaf tutmak gerekir. Terk edilmiş çocukları beslemek ve eğitmek, yani **gelişmekte olan bütün** proletaryayı beslemek ve büyütme, proletaryayı ve sürekli yoksulluğu yok etmeyle eşdeğerde olacaktır.

Bir an için **Yasama Meclisi**, yoksulluğun ortadan kaldırılmasını **emretme** cesaretini buldu, ama»Prusyalı»nın kralından istediği gibi **hemen** değil ; yalnızca Kamu Selameti Komitesi'ni gerekli plân ve önerileri hazırlamakla görevlendirdikten, akabinde söz konusu komitenin Kurucu Meclis'in Fransa'da sefaletin boyutları üzerine ayrıntılı soruşturmasını kullanmasını ve de Barrière'in aracılığıyla «Ulusal Yardımseverliğin Kitabı» kuruluşunu önerdikten vs. sonra emretti. Meclis'in bu emrinin sonucu ne oldu ? Dünya'da fazladan bir emir daha verilmiş oldu ve bir yıl sonra... aç kadınlar Meclis'i işgâl ettiler.

Üstelik bu Meclis, o dönemde, siyasî erkenin, siyasî gücün ve siyasî akılın azamisini temsil ediyordu.

Dünyada hiçbir hükümet, hemen ve yetkililerin onayını almaksızın yoksulluğa karşı önlemler almış değil. İngiliz Parlâmentosu, yoksulluğa karşı alınmış çeşitli idarî çareleri anlamak amacıyla Avrupa'nın bütün ülkelerine görevliler bile gönderdi. Ama bu devletler, yoksullukla uğraşmış olsalar da, idarî ve yardımseverlik tedbirlerinden öteye geçmiş değillerdi, hatta daha da az.

Bir devlet başka türlü davranabilir mi ?

Devlet toplumsal dertlerin nedenini, «Prusyalı»nın kralından istediği gibi, «**devlet ve toplumun örgütlenmesi**»nde bulmayacaktır asla. Siyasî partilerin olduğu bir yerde, her parti, **her** derdin nedenini muhalifinin **devlet yönetimini** elinde tutması olgusunda görür. Hatta köktenci ve devrimci siyasiler bile, nedeni devletin **özünde** değil, ama yerine bir başkasını koymak istedikleri **devletin belirli bir biçiminde** bulurlar.

Politik bakış açısından, devlet ve toplumun örgütlenmesi birbirinden farklı iki şey değildir. Devlet, toplumun örgütlenmesidir. Devlet **toplumsal** düzgünlükleri kabul ettiği ölçüde, onların nedenini ya hiçbir insanî gücün ortadan kaldıramıyacağı **doğal yasalarda**, ya devletten bağımsız olan **özel yaşamda**, ya da devlete bağlı olan **idarî yapının uyumsuzluğunda** bulur. İngiltere'nin, sefaletin varlık nedenini, bir halkın geçim olanaklarını aşmasını gerektiren **doğal bir yasada** bulması

böyledir. İngiltere, diğer yandan, **sürüp giden yoksulluğu fakirlerin kötü niyetleriyle** açıklar ; Prusya Kralı'nın **zenginlerdeki hristiyan inançlarının eksikliğiyle** ya da Kurucu Meclis'in **mülk sahiplerinin karşı-devrimci zihniyetiyle** açıklaması gibi. Bu yüzden İngiltere yoksulları cezalandırır ; Prusya Kralı zenginleri yardımseverliğe çağırır ; Kurucu Meclis de mülk sahiplerini giyotinden geçirir.

Kısaca **bütün** devletler, dertlerin nedenini **idarî yapının rastlantısal veya kasıtlı yetersizliğinde** ve bunun sonucu olarak bu dertlerin çaresini **idarî tedbirlerde** ararlar. **İdarî yapının** devletin **örgütleyici** etkinliği olması nedeniyle tam da.

Devlet kendini ortadan kaldırmaksızın, bir yandan idarî yapısının göreviyle iyi niyetini, diğer yandan iktidarıyla araçları arasındaki **çelişkiyi** ortadan kaldıramaz, çünkü bu çelişkiye **dayanmaktadır**. Kamu yaşamıyla özel yaşam, genel çıkarlarla özel çıkarlar arasındaki çelişkilere dayanır. Yani idarî yapısı, biçimsel ve olumsuz bir faaliyetle sınırlamalı kendisini zorunlu olarak ; zira sivil yaşamın ve çalışmasının başladığı yerde, idarî yapının iktidarı biter. Dahası bu sivil¹¹ yaşamın, bu özel mülkiyetin, bu ticaretin, bu sanayinin, farklı sivil çevrelerinin – birilerinin diğerleri tarafından – bu karşılıklı yağmasının toplum karşıtı doğasından çıkan sonuçlara karşı, bu sonuçlar karşısında, **iktidarsızlık** idarî yapının **doğal yasadır**. Zira **sivil toplumun** bu bölünmüşlüğü, bu bayağılığı, **bu köleciliği çağdaş** devletin üzerine dayandığı temeli oluştururlar ; **köleciliğin sivil toplumunun, ilkçağ** devletin üzerine dayandığı doğal temeli oluşturması gibi. **Devletin varlığıyla köleciliğin varlığı birbirlerinden ayrılmazlar**. İlkçağ devleti ve ilkçağ köleciliği (**klasik** açık karşıtlıklar), birbirbirlerine, çağdaş devletle iğrenç ticaretin çağdaş dünyasının (riyakâr **hristiyan** karşıtlıklar) kaynaşmışlıklarından daha sıkıca kaynaşmış değillerdi. Eğer çağdaş devlet, idarî yapısının **iktidarsızlığını** ortadan kaldırmak isteseydi, bugünkü **özel yaşamı** ortadan kaldırması gerekecekti. Eğer özel yaşamı kaldırmak isteseydi, bizzat kendisini ortadan kaldırması gerekecekti, zira **yalnızca** onunla karşıtlık içinde vardır. Beri yandan gerçekte **hiçbir canlı varlık**, varlığının kusurlarını yaşamının **ana ögesinde**, yaşamının **özünde** temellenmiş olduğuna inanmaz, ama daha ziyade, onların yaşamının **dışındaki** koşullardan geldiğine inanır. **İntihar** doğa karşıtıdır [doğaya karşıdır]. Yani devlet, idarî yapısının **özünde bulunan** iktidarsızlığa inanmaz, bir başka deyişle, kendi iktidarsızlığına. Bu yapıda yalnızca biçimsel ve tesadüfi kusurlar bulabilir ve onları çözmeye çalışır. Eğer bu değişiklikler başarısız olurlarsa, toplumsal dert insandan bağımsız doğal bir kusur, **bir tanrı yasadır** ; ya da idarî yapının iyi niyetlerine lâayık olmak için insanlar ahlâken çok fazla soysuzlaşmışlardır. Peki kimdir bu soysuzlar ? Özgürlüğü kısıtlandığı her seferinde hükümete karşı homurdananlar ve hükümetten bu özgürlüğün kaçınılmaz sonuçlarını engellemesini isteyenlerdir.

Bir ülke, devleti ne kadar güçlüyse o kadar çok **politik** ; toplumsal dertlerin nedenini **devletin ana ögesinde, ilkesinde** yani etkin, bilinçli, resmî ifadesi bizzat bu devlet olan **güncel toplumun örgütlenmesinde** aramaya ve onun **genel** ilkesini anlamaya o kadar az hazır, o kadar az eğilimlidir. **Politik** akıl tam da **politik** akıldır, çünkü politikanın sınırları **içinde** düşünür. Ne kadar keskinse o kadar canlı ve toplumsal dertleri anlamakta da bir o kadar **yeteneksizdir**. Politik akıl **en klâsik** dönemi, **Fransız Devrimi**'dir. Toplumsal kusurların kaynağını devletin özünde görmekten çok uzak Fransız Devrimi'nin kahramanları, tersine, politik güçlüklerin kaynağını toplumsal kusurlarda bulurlar. **Robespierre**'in, **saf demokrasinin** engelini yalnızca çok büyük yoksulluk ve çok büyük zenginlikte görmesi böyledir. Bu nedenle **kadim ispartahlılara özgü** genel bir kanaatkârlık düzeni kurmayı istiyordu. Siyasetin ilkesi **iradedir**. **Politik** akıl ne ölçüde tek yanlıysa, yani mükemmelse, iradenin **her şeye kadir gücüne** o kadar çok inanır, iradenin ruhsal ve **doğal sınırları** karşısında bir o kadar kör olduğunu gösterir, yani toplumsal dertlerin kaynağını keşfetmekte o ölçüde yeteneksizdir. «**Politik akıl**»ı Almanya'daki **toplumsal sefaletin kökenini** keşfetmek olarak adlandıran «Prusyalı»nın gülünç umudunu çürütmek için daha uzun bir açındırma gerekmez.

Prusya Kralı için Kurucu Meclis'le Napolyon'un birlikte asla sahip olmadıkları bir gücü varsaymak değil yalnızca, ondan **bütün** politikanın sınırlarını aşan, kurnaz «Prusyalı»nın da kralı gibi sahip olmaktan çok uzak olduğu politik görüşler beklemek çok saçmaydı. «Prusyalı»nın bütün açıklamaları, bize yapmış olduğu şu itiraf kadar saçmaydı :

«Güzel sözler ve iyi duygular **ucuz**, ama basiret ve etkin icraatlar **pahalıdır** ; bu durumda **pahalıdan da fazla, bulunmaz oldular.**»

Eğer şu anda onlara sahip olamıyorsak, bulunduğu yerde yapabildiğini yapan herhangi bir kimsenin çabaları kabul edilmeli. Ayrıca bu durumda «ucuz», «pahalı», «pahalıdan da fazla», «bulunmaz oldular» gibi karman çorman pazarcı ağızlarının, «**güzel sözler**» veya «**iyi duygular**» ulamında sayılıp sayılmamasını da okurun inceliğine bırakıyorum.

Kabul edelim ki «Prusyalı»nın alman hükümeti ve burjuvazisi – bu sonuncusu hiç kuşkusuz «alman toplumu»a girer – üzerine yaptığı saptamalar kesinlikle akla yatkın olsun. Toplumun Almanya'daki bu kesimi, İngiltere ve Fransa'dakilerden daha mı fazla karasız bir şaşkınlık içinde ? Örneğin **şaşkınlığın bir sistem düzeyine** eriştiği İngiltere'dekinden daha şaşkın olunabilir mi? Eğer bugün bütün İngiltere'de işçi ayaklanmaları patlamış olsaydı, ingiliz burjuvazisi ve hükümeti 18. yüzyılın son üçte birinde olduğundan daha az şaşkın olmayacaktır. Tek çareleri kaba güçtür ; yoksulluğun yayılması ve proletaryanın bilincinin artması ölçüsünde kaba gücün azalması gibi, ingiliz şaşkınlığı da zorunlu olarak geometrik oranlarda artar.

Kısaca, alman burjuvazisi Silezya ayaklanmasının anlamını hiç mi hiç bilmiyor demek **doğru değildir**, bu, **olguları** dikkate almamaktır. Pek çok şehirde patronlar işçilerle ortaklık kurmaya çalışıyor. Bütün liberal alman gazeteleri, liberal burjuvazinin organları, iş örgütlenmesi, toplumsal reform, tekel ve rekabetin elştirilmesi vs. konuları üzerine makalelerle dolar taşar. İşçi hareketlerinin ardından oldu bütün bunlar. Trev, Aix-la-Chapelle, Köln, Wesel, Mannheim, Breslau hatta Berlin gazeteleri toplumsal sorunlar üzerine, «Prusyalı»nın onlardan hep bir şeyler öğrenebileceği, çok akla uygun makaleler yayımlar sık sık. Üstelik Almanya'dan aldığımız mektuplarda, burjuvazinin çeşitli eğilimlere ve **toplumsal** fikirlere çok az direniş göstermesine sürekli şaşılır.

Eğer «Prusyalı» toplumsal hareketten haberdar olsaydı, soruyu tersine sormuş olurdu. Niçin alman burjuvazisi bu kısmî sefaletle nispeten genel bir önem veriyor ? Politik burjuvazinin hıncı, öfkesi ve utanmazlığı nereden geliyor ? Politik olmayan burjuvazinin proletayaya olan sempatisi ve direniş eksikliği nereden gelmekte ?

Paris, 31 Temmuz 1844

(«Vorwärts !» ; No: 63 ; 7 Ağustos 1844)

* * * * *

Şimdi de «Prusyalı»nın alman işçileri konusundaki kehanetlerine gelelim...

«**Yoksul almanlar** – diye alay eder – **zavallı almanlardan daha akıllı değildir** ; yani aile ocaklarının, imalâthanelerinin, bağlı buldukları yönetim çevresinin ötesinde hiçbir yeri

görmezler ; **bugüne kadar** bütün sorun, her şeyin içine işleyen **politik ruh** tarafından terk edilmişlik oldu.»

Alman işçilerinin durumuyla fransız ve ingiliz işçilerinin durumları arasında bir karşılaştırma yapabilmek için «Prusyalı», İngiltere ve Fransa'daki işçi hareketlerinin başlangıç dönemlerindeki **ilk biçimi, Almanya'da ancak henüz başlamış** hareketle kıyaslamalıydı. Ama o bunu ihmal eder. Akıl yürütmesi şu türden bir bayağılığa varır : «alman **sanayisi** ingiliz sanayisinden daha az gelişmiştir» veya «başlangıcındaki bir hareket, gelişme dönemindeki bir harekete benzemez». Alman işçi hareketinin **özelliğinden** söz etmek istiyordu, ama bu konuda tek bir lâf bile yok.

Eğer «Prusyalı» doğru bir bakış açısını seçerse, Fransa veya İngiltere'deki işçi ayaklanmalarından **bir tekinin bile** silezyalı dokumacıların ayaklanmasınıninkine kadar **bilinçli** ve **kuramsal** bir nitelik taşımadığını görecektir.

Atölyelerin, aile ocağının, yönetim çevresinin sözünü bile etmeyen, ama şiddetli, keskin, sert çarpıcı bir biçimde proletaryanın **özel mülk toplumuna karşı muhalefetini** doğrudan haykırarak söylendiği **şu savaş narası, dokumacıların şarkısı** hatırlanmalı önce.¹² Silezyalıların ayaklanması, proletaryanın özü olan bilinçle, tam da ingiliz ve fransız işçilerinin ayaklanmasının **bittiği yerden başlar**. Eylemin kendisi bu **üstün** karakteri taşır. Yalnızca makineler (işçilerin şu rakipleri) değil, aynı zamanda **ticarî defterler, mülkiyet senetleri de** tahrip edilir ; diğer işçi hareketleri her şeyden önce ve yalnızca **sanayici patrona**, görünen düşmana yöneldiği halde, silezyalıların bu hareketi aynı şekilde bankere, görünmeyen düşmana karşı da yönelir. Kısaca, tek bir ingiliz işçi hareketi böylesine yiğitlikle, üstünlük ve dayanıklılıkla sürdürülmedi.

Genel olarak alman işçilerinin kültürü veya kültürlerini geliştirmeleri konusunda, biçimsel bakımdan epeyce geri olsalar da teorik bakış açısıyla sık sık Proudhon'un çalışmalarını bile aşan **Weitling'in**¹³ harika yazılarını hatırlatacağım. Burjuvazinin özgürleşmesi, **politik özgürleşmesi** konusunda Weitling'in «Özgürlüğün ve Uyumun Garantileri»ne benzer bir eseri burjuvazi (bütün filozofları ve bilginleri dahil) bize nerede sunuyor ? Eğer alman siyasî yazınının pısrık ve yavan niteliksizliğini, henüz başlangıcındaki parlak ve **engin** alman işçi yazınıyla karşılaştırırsak ; eğer proletaryanın her adımda yedi fersah yol kateden **çocuk ayakkabılarını**, alman burjuvazisinin cılkı çıkmış, cücemsi politik pabuçlarıyla karşılaştırırsak... **alman Külkedisi'nin atletik bir geleceği olduğunu** daha şimdiden kestirebiliriz. Nasıl ingiliz proletaryası Avrupa proletaryasının **iktisatçısı**, fransız proletaryası **politikacısıysa**, alman proletaryasının da onun **kuramcısı** olduğu kabul edilmelidir. Almanya'nın toplumsal devrime **klâsik** bir yeteneği olduğu kadar, **politik** bir devrime yeteneksiz olduğu da teslim edilmelidir. Gerçekten de nasıl alman burjuvazisinin güçsüzlüğü Almanya'nın **politik** güçsüzlüğüyse, alman proletaryasının yetenekleri de, alman teorisinden söz bile etmeksizin, Almanya'nın **toplumsal** yetenekleridir. Almanya'nın felsefî ve politik gelişimleri arasındaki bu oransızlık [dengesizlik] hiç de **anormal** değildir ; zorunlu bir oransızlıktır. Bu, filozof bir halkın amacına uygun eylemini yalnızca sosyalizmde bulmasıdır ; yani özgürlüğünün etkin unsurunu yalnızca **proletaryada** bulabilmesidir.

Ama şu anda, toplumsal alt üst oluştaki «alman toplumu»nun ilişkilerini ve bu ilişkilere dayanarak bir yandan alman burjuvazisinin sosyalizme yönelik zayıf tepkisini, diğer yandan alman proletaryasının sosyalizme olan mükemmel istidadını «Prusyalı»ya açıklamak için ne zamanım ne de hevesim var. Bu olayın anlaşılması için ilk unsurları «Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Giriş» (Fransız-Alman Yıllıkları) makalemde bulacaktır.

Yani **yoksul almanların** akıllı, **zavallı almanlarınkiyle** ters orantılıdır, uyuşmaz. Ama o, herkesin önünde her şeyin üslûp denemelerine girişmek için bahane teşkil ettiği ; ve bu tamamen **biçimsel**

faaliyetle saçma bir içeriğe, karşılığında bu saçma içeriğin de biçime kabalığın damgasını vurduğu noktaya ulaşanlardan biridir. Silezya'daki işçi olayları gibi bir vesileyle «Prusyalı»nın karşı-sav biçimini kullanma denemesi, onu gerçeğin çok büyük bir karşı-savına götürmüştü. Silezyalı işçilerin ayaklanmasının ilk patlaması karşısında gerçeği seven ve arayan kişinin biricik görevi, **öğretmen** havalarına girmek değil, ama daha ziyade onun **özel** irasını incelemekten ibaretti. Bunun için her şeyden önce, belirli bir bilimsel kavrayış ve bir parça insan sevgisi gerekir. Oysa, derin bir bencillikle kaplanmış her derde deva bir lâfigüzaf onun çalışmasına bol bol yetmiş.

«Prusyalı» alman işçilerini niçin bunca küçümsemeyle yargılıyor ? Çünkü ona göre bütün sorun (bir başka ifadeyle alman işçilerinin sefaleti sorunu), «**bugüne kadar** her şeyin içine işleyen **politik** ruh tarafından» terk edilmişti. Ve ardından **politik** ruh için düştü kalan aşkını açıklar :

«**İnsanların kollektif varlıktan¹⁴, düşüncelerin toplumsal ilkelere** olan bu uğursuz **yalıtılmışlığında** patlayacak bütün ayaklanmalar akılsızlık ve kan içinde boğulacaktır. Ama sefaletin akıllı doğurduğu ve almanların **politik** aklının toplumsal sefaletin kaynağını keşfetmiş olacağı andan itibaren, o zaman, Almanya'da da bu olaylar büyük bir alt üst oluşun belirtileri olarak hissedilecekler.»

«Prusyalı» üslûbu üzerine bir uyarıda bulunmamıza izin versin... Karşı-savı eksik kalmış. İlk yarıda şu söylenmiş : **sefalet akılı** doğurur ; ikinci yarıda da : **politik akıl toplumsal sefaletin kaynağını** bulur. Karşı-savının ilk yarısındaki **basit** akıl, ikinci yarıda **politik** akıla dönüşür ; tıpkı karşı-savının ilk yarısındaki **basit** sefaletin ikinci yarıda **toplumsal sefalete** dönüşmesi gibi. Üslûp sarrafımız niçin karşı-savının iki yarısını eşit olmayan bir biçimde düzenlemiş ? Bunun farkına vardığını sanmıyorum. Tam da hangi **içgüdü**nün onu buna ittiğini birazdan açıklayacağım. Eğer «Prusyalı», «**toplumsal sefalet politik** akıllı doğurur ve **politik akıl** da **toplumsal sefaletin köklerini** bulur» diye yazmış olsaydı, karşı-savının bu **saçmalığı** hiçbir tarafsız okuyucunun gözünden kaçmazdı. En basit bir mantığın gereğine uygun olarak «Adsız yazarımız niçin toplumsal akıllı toplumsal sefalete, politik akıllı da politik sefalete bağlamamış ?» diye herkes kendine sormuş olmalıdır öncelikle. Ama şimdi işin özüne gelelim...

Toplumsal sefaletin politik akıllı doğurması o kadar yanlıştır ki, **politik** akıllı üreten **toplumsal refahtır** tam tersine. **Politik** akıl tinseldir ; mülk sahibi varlıklıya, rahatlık içinde yaşayana verilmiştir. «Prusyalı»mız, Fransız iktisatçısı Bay Michel Chevalier'ye kulak vermeli bu konuda :

«1789'da burjuvazi ayaklandığında, özgürleşmek için eksikliğini duyduğu yalnızca ülkenin hükümetine katılmaktı. Onun için özgürlük, üst düzey sivil-askerî-dinsel görevlerin, kamu işleri görevlerin tekeli ellerinde bulunduran ayrıcalıklıların ellerini bu işlerden çektirmekten ibaretti. Kendine yeten ve kendini yönetecek durumda olan, **zengin ve aydınlanmış** olarak ayrıcalıklıların **keyif, sefalet yönetiminden** kurtulmak istiyordu.»

Politik aklın toplumsal sefaletin kaynağını keşfedecek güçten ne kadar uzak olduğunu «Prusyalı»ya göstermiş bulunuyoruz. Konuya bakışına bir çift lâf daha ekliyelim. Bir halkın politik akıllı ne kadar çok gelişmiş ve genelleşmişse, **proletarya** da, en azından hareketinin başında, güçlerini o kadar çok anlamsız, yararsız ve kanda boğulan ayaklanmalarda harcar ; çünkü politik bir tarzda düşünür, bütün dertlerin nedenini **iradede**, çözüm araçlarını da **şiddette** ve devletin **belirli** bir biçiminin **devrilmesinde** görür. Örnek : **Fransız** proletaryasının ilk patlamaları. Lyon'lu işçiler, gerçekte sosyalizmin askerleri olmalarına rağmen, yalnızca cumhuriyetin askerleri olmaları ve yalnızca politik amaçları izlemeleri gerektiğine inanıyorlardı. Böylece politik akılları toplumsal sefaletin kaynağını onlardan gizliyor, gerçek amaçlarının bilincini yanlış yorumluyordu ; **politik akılları toplumsal içgüdülerini** böyle **yanıltıyordu**.

Eğer «Prusyalı, sefaletin akılı doğurmasını bekliyorsa, niçin «**kanda boğulma**»yla «**anlayışsızlık**¹⁵ **içinde boğulma**»yı birbirine bağlıyor ? Eğer genel olarak sefalet akılı doğurmanın bir aracıysa, kanlı sefalet de bunun **son derece etkin** bir aracıdır. Yani «Prusyalı» şunu söylemeliydi : kanda boğulma akılsızlığı boğacak ve akıl için gerekli bir nefes sağlayacaktır.

«Prusyalı» insanların kollektif varlıktan, düşüncelerinin ilkelerden yalıtılmışlığını, bu uğursuz yalıtılmışlık içinde patlayacak ayaklanmaların boğulacağını kâhince önceden biliyor.

Silezyalıların isyanının patlamasında, toplumsal ilkelerle düşünceler arasında hiç de ayrılma olmadığını göstermiş olduk. Yani artık yalnızca «insanların kollektif varlıktan olan şu uğursuz yalıtılmışlığı»la uğraşabiliriz. Burada kollektif varlıktan **kollektif politik varlığı, devletin varlığını** (staatwesen) anlamak gerekir. Bu, politik olmayan Almanya'nın eski nakaratıdır.

İstisnasız bütün ayaklanmalar, **insanların kollektif varlıktan olan uğursuz yalıtılmışlığı** içinde patlamazlar mı ? Bütün ayaklanmalar, zorunlu olarak bu yalıtılmışlığı gerektirmezler mi ? 1789 Devrimi, Fransız burjuvazisinin kollektif varlıkla olan bu uğursuz yalıtılmışlığı olmaksızın olabilir miydi ? O tam da bu yalıtılmışlığı ortadan kaldırmaya yönelikti.

Ama **yalıtılmış** emekçinin **kollektif varlığı, politik** varlığından [politik topluluktan, devletten, devlet olarak örgütlenmiş burjuva toplumdaki Ç.N.] bambaşka bir gerçekliğin, tamamen bir başka yoğunluğun, genişliğin kollektif varlığıdır. **Kendi emeğinden** ayrılmış bu kollektif varlık **yaşamın** kendisidir, maddî ve zihinsel yaşam, insanî töreler (ahlâk), insanî faaliyet, insanî haz, insansal varlıktır (insansal özdür). Ve **insansal varlık, insanların gerçek kollektif varlığıdır**.¹⁶ Nasıl bu varlığın uğursuz yalıtılmışlığı, kaşılaştırılmaz bir biçimde politik kollektif varlığın yalıtılmışlığından daha evrensel, daha dayanılmaz, daha korkunç ve çelişkilerle dolmuşsa ; aynı şekilde bu yalıtılmışlığın ortadan kaldırılması da – bu yalıtılmışlığa karşı bir **ayaklanma**, hatta kısmî bir tepki bile – çok daha sınırsız bir öneme sahiptir ; insanın **yurttaşın ve insan yaşamının politik yaşamdan** daha uçsuz bucaksız olması gibi. Ne kadar **kısmî** olsa da **uransal** bir ayaklanma, **evrensel** bir ruh taşır kendinde. Ne kadar evrensel olursa olsun **siyasî** bir ayaklanma, **devasa** görünümü altında **pek sınırlı, küçük** bir ruh gizler.

«Prusyalı» saygıdeğer bir biçimde makalesini şu pek güzel cümleyle bitirir ;

«Politik bir ruh taşımayan toplumsal bir devrim (yani genel bir bakış açısıyla onu örgütleyen bir akıl olmaksızın), imkânsızdır.»

Görmüştük. tekrar edelim : **toplumsal** bir devrim, tek bir sanayi bölgesinde olduğu zaman bile, **bütünün** görüş açısına yerleşir, çünükü o, insansal niteliğinden uzaklaştırılmış yaşama karşı insanın bir karşı çıkışıdır ; çünükü **her gerçek bireyin bakış açısından** doğar ; çünükü artık yalıtılmışlığı reddeden bireyin **kollektif varlığı** insanın **gerçek kollektif varlığıdır**, insansal varlığıdır [insansal özdür]. Bir devrimin **politik ruhu**, tersine, politik etkiden mahrum sınıfların **iktidarın ve devletin varlığı** karşısındaki **yalıtılmışlıklarını** ortadan kaldırma **çabalarından** ibarettir. Söz konusu sınıfların bakış açıları devletinkidir, yani **ancak** gerçek yaşamdan ayrılmasıyla var olan, insanın bireysel varlığıyla genel kanı arasındaki **örgütlü** karşıtlık olmaksızın **düşünülemeyecek olan soyut** bir bütünün bakış açısıdır. **Sınırlı ve bölünmüş** doğasına uygun olarak **politik ruhlu** bir devrim, toplumun zararına o toplumda hakim bir çevre örgütler.

«**Politik ruhlu toplumsal bir devrim**»in ne olduğunu birazdan «Prusyalı»ya anlatacağız ; bunu yaparken aynı zamanda, yalnızca lâfta bile olsa, sınırlı politik perspektifini aşmaktaki

yeteneksizliğinin sırrını da ona açıklamış olacağız.

«Prusyalı» eğer «toplumsal» devrimden politik devrime **karşı** bir «toplumsal» devrim anlıyorsa ve eğer yine de toplumsal bir devrime toplumsal ruh yerine politik bir ruh veriyorsa, **politik** ruhlu «**toplumsal**» bir devrim ya bir saçma sözler yığındır ; ya da «**politik ruhlu toplumsal bir devrim**», buraya kadar «**politik devrim**» veya kısaca bir «**devrim**» diye adlandırdığımızın **gereksiz bir uzatmasıdır**. Bütün devrimler **eski toplumu** dağıtır, bu anlamda devrim **toplumsaldır** ; bütün devrimler **eski iktidarı** devirir, bu anlamda da **politik**dir.

«Prusyalı»mız **gereksiz uzatmayla saçmalık** arasında bir seçim yapmalı ! **Politik ruhlu toplumsal bir devrim** ne kadar saçma veya boş bir lâfşa, **toplumsal** ruhlu **politik** bir devrim de o kadar usa uygun bir şeydir. Genel olarak **devrim**, yani var olan iktidarın **devrilmesi** ve eski ilişkilerin **dağıtılması**, **siyasî bir icraattır**. Ve **sosyalizm**, **devrim** olmaksızın gerçekleşmeyecektir. **Yıkma ve dağıtmaya** ihtiyacı olduğu ölçüde, bu **siyasî** icraata ihtiyacı vardır. Ama **örgütleyici eyleminin** başladığı, **ruhunun** ve **gerçek amacının** ortaya çıktığı yerde, sosyalizm **politik** örtüsünü reddeder.

17

Bir tek gazete sütununda gizlenmiş bir yığın hatanın parçalanması, bütün bu uzun açındırmayı gerektirdi. Böylesi bir **edebî şarlatanlığın** farkına varmak için okuyucuların hepsi gerekli kültür ve zamana sahip olmayabilirler. Yani bu durumda adı bilinmeyen «Prusyalı», okuyucuları karşısında Almanya'daki duruma ilişkin tumturaklı sözleri gibi bütün şu ipe sapa gelmez didintisini yadsımak ve daha ziyade kendi devletinin bilinçli bir incelemesine koyulmakla işe başlamak zorunda değil midir ?

Paris, 31 Temmuz 1844

(«Vorwärts !» ; No: 64 ; 10 Ağustos 1844)

Açıklayıcı notlar :

1

Aşağıdaki makalenin Vorwärts'a gönderdiğim ilk makale olduğunu özel nedenlerle açıklamak durumundayım. (Marx'ın notu)

2

“Bir Prusyalı” : Vorwärts'a bu takma ad altında yazan Arnold Ruge'dür.

«Vorwärts !» (İleri !) : 1844 Ocağından Aralığına kadar Paris'te haftada iki kez yayınlanan komünist eğilimli bir alman gazetesi.

Özellikle Prusya'daki durumu eleştiriyordu. Bu da Marx, Engels ve diğer yazarlarının, zamanın dış işleri bakanı Guizot tarafından Ocak 1845'te Fransa'dan atılmalarına mal oldu. («Invariance»ın notu)

3

Silezyalı dokumacıların ayaklanması : 4-6 Haziran 1844. Almanya'da proletarya ile burjuvazi arasındaki ilk büyük çatışma.

(“Invariance”ın notu)

4

Cumhuriyetçi demokrat fransız küçük-burjuvalarının yayın organı ; 1843 – 1850 (“Invariance”ın notu)

5

Dil bilgisi ve üslûba ilişkin anlamsızlık fark edilecektir : “Prusya Kralı ve toplum, reformun – buradaki ‘u’ iyelik eki kime ait ? – önsesizine henüz ulaşmış değil,...”. Almancada “ihrer” aynı anda “onun” ve “onların” (yani “reformunun” ya da “reformlarının”) anlamına gelir. (Marx'ın notu)

6

Whig : Liberal ; Tory : Muhafazakâr.

7

Marx daha o zamanlar ingiliz iktisatçıları okumuş ve Hegel'in felsefesinin eleştirisini yapmıştı. Önceki toplumların oluşumunda felsefenin oynamış olduğu rol gibi, ingiliz ekonomi politiğinde burjuva toplumun yapısını çözümlemenin en iyi aracını buldu. (Toplumsal ilerlemenin bütünlüğü içinde incelenmesini güçleştiren A. Smith ve D. Ricardo'nun henüz ansiklopedik nitelikli eserlerini hatırlayalım.)

«Kapital» (Ekonomi Politiğin Eleştirisi), bütünlüğü içindeki bu çözümlemenin sürekliliğini varsayacak, gerektirir («Kapital»den sonra ekonomi politik, bir kısmî teknikler pozitif bilimine dönüştü) ; böylece nice uykusuz gecelere mal olan ve klâsik okulun bütün kavramlarını «ayakları üzerine koyarak» ekonomi politiği, burjuvazinin kendi dünyasını açıklamak ve kendini haklı göstermek için kullandığı bu silâhı, bu dünyayı (burjuvazinin dünyasını) yıkmak amacıyla proletaryanın silâhına dönüştürecek. (Etcetera'nın notu)

8

Konumuz bakımından Kral Edouard III dönemindeki işçilerin yapısını ve koşullarını ele almak gereksiz. (Marx'ın notu)

9

Eugène Buret (Werke'lerin notu)

10

Marx bu alıntıyı metnine Fransızca olarak geçirmiştir.

11

Almancadaki «bürgerlich» sözcüğü aynı anda hem «burjuva» hem de «sivil» anlamına gelir. Bu nedenle, şu veya bu görüşü yansıtmaya amacıyla yapılmış çeşitli çeviriler arasında epeyce farklı sonuçlar bulunur. Bunun bir örneğini 3. bölümde (Çeviriye İlişkin Açıklamalar bölümünde) bulabilirsiniz.

12

Marx burada, 1844'te Almanya'nın Saksonya eyaletinin Langenbielau bölgesinde, Haziran ayaklanmasından önce, yayılmış olan dokumacıların «Kan Mahkemesi» (Das Blutgericht) isimli şarkılarından söz ediyor. İki dördlülüğü «Sunuş» bölümünde yer alan bu şarkı, o zamanlar «Sefillerin Millî Marşı» (Die Marseillaise der Nothleidenden) olarak adlandırılmıştı.

13

W. Weitling, çok sayıdaki alman göçmenlerinden biri ; Paris ve İsviçre'de sürgünde kaldı. Özöğrenimli biri ve sanatı terzilikti. Çeşitli işçi dernekleriyle ilişki içindeydi ve, daha sonra Marx'ın da ilişkiye geçeceği, «Doğrular Birliği»ni kurdu. Bu vesileyle Marx onun yazılarını tanımış oldu. Daha 1838'de, saint-simoncu ve furyerist etkilerin açıkça görüldüğü, eşitlikçi devlet modelini betimlemişti. Bu modelinde mirasla özel mülkiyetin ortadan kaldırılmasını istiyor ve çalışmayla eğlencenin iç içe geçtikleri bir dünya tasarlıyordu. Marx'ın burada ima ettiği toplumsal devrim eğilimi, Weitling'in şu cümlesinde görülür : «Cumhuriyet ve anayasa lâfları kulağa ne kadar hoş gelirse gelsin, midesi boş, vücutta zayıf düşmüş, durmadan acı çeken zavallı halka yetmez. Bu yüzdendir ki, gelecek devrim, onun azamî refah ve huzuru için toplumsal bir devrim olmak zorunda kalacaktır.» (Etcetera'nın notu)

14

A. Ruge'ün «kollektif varlık»ı belirtmek için kullandığı almanca terim «staatwesen»dir. Ona göre silezyalı dokumacıların ingiliz ve Fransız işçilerine kıyasla daha geri bir seviyede olmalarının nedeni, devletin kollektif varlığından ayrılmış olmaları ve politik olmamalarıdır. Karşıt olarak Marx için, onların üstünlüğünü oluşturan budur : insanî kollektif varlıkla, «gemeinwesen»le

olan bütün ayrılmayı ortadan kaldırmak için devletin kollektif varlığından ayrılmak. (Etcetera'nın notu)

15

Verstand = Intelligence (akıl, zekâ)

Un-verstand = Incompréhension (anlayışsızlık) (un : olumsuzluk öneki)

Un-verstand = Inintelligence (akılsızlık , aptallık)

Bu sonuncudan da, kelimesi kelimesine, «étouffement dans l'inintelligence» çıkar (akılsızlık içinde boğulma).

16

Marx «gemeinwesen»i «staatwesen»in karşısına koyar. Bunun için «Çeviriye İlişkin Açıklamalar» bölümüne bakınız.

17

Bkz. EKB'nin «Programatik Yönelim Tezleri» : tez no. 44, 45, 46 ve 50

III. Çeviriye İlişkin Açıklamalar

Marx'a ait bir metnin çevirisinin ortaya koyduğu zorluklar nedeniyle, **Invariance**'ın bitiriş açıklamasını bütünüyle buraya aktarıyor ve biz de bazı düşüncelerimizi bunlara ekliyoruz.

Invariance'in notu :

«Her ne kadar [Marx'ın] bu metinlerinin demokrasi karşıtlığı sık sık belirtilmişse de, asıl sorun, «**gemeinwesen**» sorunu hiç ortaya konmamıştır. Oysa Marx, insanın «gemeinwesen»inden uzaklaşmasının devrimi kaçınılmaz kıldığını gösterdiği iki ayrı çalışmasında («Yahudi Sorunu» ve «Prusya Kralı ve ... Eleştirel Kenar Notları») bu sorunu ele alır. Bu devrim, daha sonra belirtileceği gibi, hakim sınıfın baskı gücünü zayıflatan ve isyankâr bir hücumla girişmek için ezilen sınıfa gerekli enerjiyi sağlayan iktisadî bir krizle mümkündür ancak. Üstelik bu metinlerde, «**yalnızca insansal varlık, insanın gerçek «gemeinwesen»idir (topluluğudur)**» savı da yer alır. Peki bugünkü toplumda bu «gemeinwesen»i kim temsil edebilir ? Bu toplumda bir insan sıfatıyla isyan eden hangi sınıftır ? Proletarya. «Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi»nde verilmiş olan bu cevap, bütün bu metinler arasındaki derin bütünlüğün derecesini gösterir. Bir bütünlük vardır, çünkü topluluk sorunu proleter hareketin merkezî sorunudur. Bu sorun bireşimsel olarak kendini şöyle koyar :

- a. İlkel insan topluluğu.
- b. İnsanların kamulaştırılması ve değer [iktisadî değer] hareketlerinin gelişmesiyle ilkel topluluğun yıkılması.
- c. Önceleri birbirinden ayrı olan iki hareketin (birbirinin uzantısı olan sermaye ve değer) birleşmeleri sırasında [birleşmeleriyle] maddî çıkar topluluğunun oluşması.
- d. Bilimsel komünizm, önceki dönemlerin bütün kazanımlarını içeren yeniden bulunmuş insansal topluluk.

Bu kavram (gemeinwesen), komünizmde gelişimi (hareketi) içinde kollektif, ortak bir varlık olan

bir topluluğun var olduğu düşüncesini daha iyi belirtir... çünkü «topluluk» terimi bir oluşumu değil, ama verili bir sonucu belirtmesi açısından çok fazla durgun bir terim olarak görünüyor bize ; çünkü bu terimde varlık [insansal varlık] görünmüyor.»

Invariance ; No:2 sf.231

* * * * *

Etcetera'nın notu :

«Marx «gemeinwesen»i «staatwesen» karşısına koyar ve burada insansal varlığın insanın gerçek «gemeinwesen»i olduğunu savlar. Engels'in çok daha sonra 1871 Paris Komünü'nü tanımlamak için kullanacağı «gemeinwesen», komünizm kavramının almanca bir ifadesidir. İnsanın gerçek «gemeinwesen»inden, insansal varlığından ayrılması, sınırsız sefaletini ifade eder. Komünist hareket bu ayrılmayı yok eder.

Bütün eseri boyunca Marx, bu kavramı zenginleştirecektir. Daha «Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Giriş»te (1843), devletin gerçek aşılmasının toplulukta («gemeinwesen»de) olabileceğinden daha fazla olamayacağını savunur.

«Yahudi Sorunu»nda (1844) alman yahudilerinin siyasî özgürlüğü konusundaki Bruno Bauer'e ait bir metni (yalnızca Prusya devletinin refomunu öneren) okuduktan sonra kaleme aldığı otuz kadar sayfada, Marx, siyasî özgürlüğün yabancılaşmayı sona erdirmeyeceğini, ama tersine, bir yandan insanı bencil bir bireye, diğer yandan da soyut bir yurttaşa indirgeyeceğini savlar. Proletarya, insanî özgürlüğün zanaatkârı, görgül ve toplumsal yaşamındaki bireyin yararına soyut yurttaşı ortadan kaldıracaktır :

«Gerçek, bireysel insan soyut yurttaşı bizzat kendinde yeniden bulmuş olacağı ve görgül yaşamında, ferdî çalışmasında, kişisel ilişkilerinde bir birey olarak, **türsel [cinsil] bir varlığa** dönüşmüş olacağı zaman ; insan **kendi güçlerini toplumsal** güç olarak tanımış ve örgütlemiş olacağı, yani **politik** güç görünümünü altında toplumsal gücü kendinden koparıp atmayacağı zaman... insanî özgürleşme ancak o zaman tamamlanmış olacaktır.»

K. Marx, «Yahudi Sorunu»,
1. bölümün son paragrafı.

«1844 İktisadî Felsefi Elyazmaları»nda topluluğun (gemeinwesen) bireysel varlığa karşı olmayacağını ileri sürer :

«Bireyin karşısında 'toplum'u yeniden bir soyutlama olarak saptamaktan özellikle kaçınmak gerekir. Birey **toplumsal bir varlıktır**. Yaşamının tezahürü – başkalarıyla birlikte aynı zamanda gerçekleşmiş yaşamın kollektif bir tezahürünün doğrudan bir biçimi olarak görünmese bile –, **toplumsal yaşamın** bir kesinlemesi ve tezahürüdür. Bireysel yaşamın varoluş biçimi, zorunlu olarak, türsel yaşamın **daha özel** veya **daha genel** bir biçimi ya da türün yaşamı **daha özel** veya **daha genel** bir bireysel yaşam olmasına rağmen... bireysel yaşam ve türsel yaşam **farklı** değildirler.»

K. Marx, «Paris Elyazmaları»,
«Komünizm ve Mülkiyet» bölümü, 3 numaralı açıklama.

James Mill'in kitabına ilişkin notlarında («J. Mill'in 'Ekonomi Poliğin Unsurları' Üzerine Notlar», 1844), ücretli sistemin, yani sermayenin özgülleştirilmiş ilişkilerini betimlediği zaman, «gemeinwesen» kavramını daha uzun uzadıya açıklar :

«Şimdi insanî varlıklar olarak üretimde bulunduğumuzu varsayalım. Her birimiz, üretiminde iki nedenle kendini olumlar : kendisi ve diğerleri için. **1)** Üretimde bireyselliğimi, özgüllüğümü kavramış olacağım ; öyleyse bu faaliyette, yaşamımın bireysel bir tezahüründen yararlanmayı deneyecek ve bu nesneyi [ürünümü] seyrederken, faaliyetimin – hiçbir şüpheye yer vermeksizin – somut, elle tutulur bu nesnesinin gücünde kişiliğime güven duymanın kişisel sevincini yaşayacağım. **2)** Ürünümden duyduğum hazda, emeğimle bir insan ihtiyacını tatmin etmiş olmanın, insan doğasını anlamış olmanın, yani bir başka insana doğasına uygun gelen bir nesneyi vermiş olmanın bilincine ve memnuniyetine ermiş olacağım. **3)** Seninle insan türü arasında bir aracı olarak hizmet etmenin, senin öz insanî doğanı bir tamamlayan ve bizzat sana gerekli bir parça olarak senin tarafından kabul edilmenin bilincine ulaşmış olacağım ; bir başka deyişle, düşüncende ve sevginde doğrulanmış olarak bilineceğim. **4)** Hayatî kişisel faaliyetimde doğrudan gerçek doğamı, toplumsal varlığımı, topluluğu, 'gemeinwesen'i olumlamaş, kesinlemiş ve kavramış olacağım.»

K. Marx,
«J. Mill'in 'Ekonomi Poliğin Unsurları' Üzerine Notlar»

Bir „gemeinwesen“, kollektif insansal varlık, girişimi gerçekleştirmiş olan Paris Komünü, Marx için, devlete karşı bir devrimdi :

„Komün devlet iktidarının herhangi bir biçimine (yasalcı, anayasalcı, cumhuriyetçi veya imparatorluk yanlısı) karşı bir devrim olmadı. Toplumun bu ucubet, canavar düşüğüne **olduğu haliyle devlete karşı** bir devrim oldu : o halk tarafından gerçekleştirildi ve halkın doğal, içten toplumsal yaşamının yeniden doğuşu oldu.“

K. Marx,
„Fransa'da İç Savaş“ın ilk denemesi.»

Etcetera

* * * * *

Bu bölümü bitirmek için Marx'ın eserlerinin tercümesinde Etcetera'dan farklı bir çözüm öneren OME'nin (Obras Completas de Marx y Engels) „Prusya Kralı ve ...“ çevirisinden bir bölümü buraya aktarıyoruz. „Sivil“ yerine „burjuva“ sözcüğünü buluruz burada. Almanca „bürgerlich gesellschaft“ terimi, Etcetera'nın çevirisindeki gibi „sivil toplum“la değil, „burjuva toplum“la karşılanır bu çeviride :

„Üstelik bu burjuva yaşamın, özel mülkiyetin, ticaretin, sanayinin, farklı burjuva kesimlerin karşılıklı yağmasının toplum karşıtı tabiatından doğan bu sonuçlar karşısında, iktidarsızlık idarî yapının doğal yasasıdır. Ve burjuva toplumun bu parçalanmışlığı, bu bayağılığı, bu köleciliği çağdaş devletin üzerine yerleştiği doğal temeldir ; köleciliğin burjuva toplumunun antik devletin üzerine dayandığı temeli oluşturmuş olması gibi. Devletin ve köleciliğin varlıkları birbirlerinden ayrılmazlar. ...“

O.M.E.

Okuyucuya :

Yoldaş,

böylesi bir dergi, sempatizanlarının ve okuyucularının etkin katılımı olmaksızın komünist eylemi örgütleme, yönlendirme görevini hakkıyla yerine getiremez. Devrimci mücadelenin gerçek bir aracını oluşturmakta yapılacak maddî, kuramsal, eleştirel bütün katkılar bize yapılmış bir yardımdır.

Yoldaş bu malzemeyi kullan. Bunlar hiç kimsenin malı değildir ; bizzat kendi ücretliliğinin koşullarını, böylece de bütün sömürüyü ve bütün sınıfları ortadan kaldırmak için mücadele eden, yaşayan bir sınıfın birikmiş tecrübeleridir, ortak malıdır. Bu yazıları çoğalt, dağıt, onları başkalarıyla tartış...

Burada belirlenmiş olan tavırlarımız eğer seni ilgilendiriyorsa, eğer onlar üzerinde tartışmak istiyorsan... bizimle birlikte çalış ; aşağıdaki adreslere yazarak (grubun adını belirtmeksizin) **Enternasyonalist Komünist Birlik**'le ilişkiye geç:

B.P. 33
Saint-Gilles (BRU) 3
1060 – BRUXELLES / BELÇİKA

icgcikg [at] yahoo.com

Not : bize göndereceğin mesajların kolayca okunabilmesi için, önce onları Internet dışında "F-Klavye" kullanarak yaz ve R.T.F. formasını kullandığın ayrı bir dosyaya kaydet. Daha sonra bu dosyayı (varsa başka belgeleri de aynı biçimde) "attach files" olarak mesajına ekle ve gönder.